

A Nagy-folyón végzett tutajozás utolsó korszaka

„Az állami vasútvonal elkészült, el lehet jutni rajta egészen a Nagy-folyó forrásvidékére. Ki gondol ma már a vízi út használatára?! A vasúti szállítás egyszerűbb, biztonságosabb. Néhány év alatt úgy elszaporodtak a havasalji fűrészüzemek, hogy a rönkkel megrakott vasúti kocsi ritkaságnak számít, mert a Havas most már deszkának feldolgozva vándorol a világ négy égtája felé!”

/Kemény János: *Víziboszorkány*, 1979. 248./

Kemény János Víziboszorkány c. regényében /második kiadás, 1979./ adta a Marosnak ezt a megtisztelő nevet, melyet a fa és a só szállításában betöltött évszázados szerepét tekintve, ki is érdemelte. Annál is inkább, mert azt is figyelembe kell vennünk, hogy a Maros Erdély legnagyobb folyója, és amíg vízgyűjtőterületének erdős vidékeit elsősorban öreg állománnyok képezték, legfelsőbb szakaszát eltekintve, aszályos időkben sem zsugorodott pataknyi vízfolyássá.

Mindezek ismeretében érthetjük meg azok elgondolását és reményét, kik több nemzedéken keresztül javasolták a *Maros hajózhatóvá tételét* egész Marosvásárhelyig. E tárgyban még az első világháború után is meggyőző újságcikkek jelentek meg - pl. a marosvásárhelyi *Tükör*, 1924. ápr. 20., a kolozsvári *Keleti Újság* 1929. dec. 4. számában -, pedig a *Marosvásárhelyi Kereskedelmi és Iparkamara* 1912. évi jelentése az érdekelteket óvatosságra intette: „Bár beláthatatlan az idő, amikor a Maros folyón gőzhajók fognak jární egészen Marosvásárhelyig [...]” /13./

A Marosi tutajozás napjainkban is visszatérő témája az erdészettörténetnek, az erdőnéprajznak. Ez utóbbi művelői közül kiemelkedő, a korabeli sajtó írásaira támaszkodó tanulmányt közölt az *Ethnographia* 1969. évi 2, 3, 4. számában *Czeglédy János* *Tutajozás a Maroson a múlt században* címmel, majd *Palkó Attila* *Tutajozás a Maroson* c., érdekes cikke jelent meg az *Élet és Tudomány* 1973. évi 42-es számában, illetve a *Korunk Évkönyv* 1979-ben. Ez utóbbi terjedelmesebb írásában már történeti visszapillantást is adott - pl. megemlékezett a tárgyra vonatkozó, 1632-ben kelt, eddig ismert legrégebbi adatunkról -, kitért a magyarrégeni *Éltető család*nak a tutajkereskedelemből való gyors meggazdagodásra, mely erdészettörténeti tény feltehetően a *Víziboszorkány* tutajosasszonya alakjának megformálásában mintául szolgált.

Palkó Attila 1979-ben közzétett tanulmányában *Varga István Jánosé*, magyarói tutajosnak állított emléket, ki az *1920-as* évek végén *Zsigmond József*

Marcival két gyergyóremetei tutajos életét mentette meg. Ekkor nőtt meg a vállalkozásban részt vevők, de különösen Varga István Jánosé tekintélye, ki aztán 1945 májusában Marosvásárhelyt még vakmerőbb tette vállalkozott, a kiálló betontöredékek és vashuzalok (a háború során felrobbantott betongát maradékai) között tutajjal először ment le.

1930 körül a cégek egyes esetekben a marosi tutajozást Szászrégenig még folytatták. *Portik János*, egykori fás tisztviselő ezzel kapcsolatos emlékeinek egy töredékét így összegezhethetjük: „A tutajozáshoz tartozott a festés is. A *Foresta* két piros csíkot használt, elől is, hátul is 1 m-re a végektől. A «szignó», a vállalat kezdő betűje, mindegyik tutajfába be volt vésvé. (F a *Foresta* cég tulajdonát jelentette.) A szignó mögött bevéselt szám pedig a fa köbtartalmát jelentette *köblábban*. Az összköbláb a «széria» után volt bevésve. Ez a tutajtábla sorszáma volt, melyet a középső fába véstek be.»

Gazda József 1980-ban megjelent Így tudom, így mondom c. kötetében - kivételes erdészettörténeti értékéről már szóltunk - a harmincas évek marosi tutajozásába is betekintést ad, éspedig elsősorban annak veszélyéről: „Vótak *rakások* - emlékszik vissza *Kocsis István*, egykori magyarói tutajos -, hát nálunk is vót rakás a Marosba, én mán meg vótam nősülve, 1933-ba, 34-be, olyan rakás vót, hogy tíz méter magasságra vótak a fák, a gerendák. Osztán oda legény kellett aki aztot megmozgatta. Persze. Hát megakadt egy tutaj olyan helyt, hogy keresztülállt valahol, s osztán a többiek reá. [...]” /279./.

A tutajosélet felelevenítésében napjaink sajtója is részt vállalt. Például a marosvásárhelyi *Vörös Zászló* 1984. febr. 5-i számában jelent meg *Bakó Zoltán* Fenyők hátán c. riportja, melyben *Vajna János* régi idők hosszú víziútjaira emlékezett vissza: „gyerekként kezdtem a tutajozást, '14-ben, amikor az első világháború kitört, akkor mentem először. [...] Felmentünk Régenbe négy-öt gazdával (mindenik fogadott tizenkét tutajost), oda érkeztek a havasból a tutajok. A *fertályok*, ahogy mi mondtuk. 9-12 fenyő volt összefogva egy fertályba, attól függően, hogy mekkorák voltak a rönkök [...] Kezdetben kötéllel, csak később jött a sodrony, meg a vaskapocs. Azokkal úsztunk le Vásárhely irányába. Radnóton aztán összeállítottuk a *terüt*, négy-négy ilyen tutajt kötöttünk össze, mert itt már akkora volt a víz, [...] Aztán így úsztunk lefelé Zámig [...]”.

A *marosi tutajozás* mellett a fenyőszálfának összekötött állapotban való szállítása - igen jelentős mértékben - a *Kis-Besztercén* is folyt. Erről az 1853-ban megjelent könyvében már *Benkő Károly* is tudósított. A két világháború között *A. Gociman* közölt adatokat az itteni tutajozással kapcsolatosan, részletesen kitérve a használatos tutajfélésegekre, melyek nevüket az egykori török tutajkereskedőktől nyerték. Ami Gocimannál „*catarge*”, azt Orbán Balázs „*katarcs*”-nak nevezte, a „*trinker*” tutajféléseget pedig Gociman „*trencheti*”-nek említette.

„....

Nagy méltósággal, mint a hattyuraj,
a fordulóban úszik hat tutaj.

S tűnnek, haladnak, szürke hat madár,
hét napja és hét éjszakája már.”

/Áprily Lajos: Tutajok. 1920./

Fuchs. Simon

munkás-
mozgalom
a
maros
völgyében

Válogatott írások

KOCSIÁNY LÁSZLÓ
előszavával

POLITIKAI KÖNYVKIADÓ
Bukarest 1975